

GEDİZ



Sayı
99-100

MANİSA

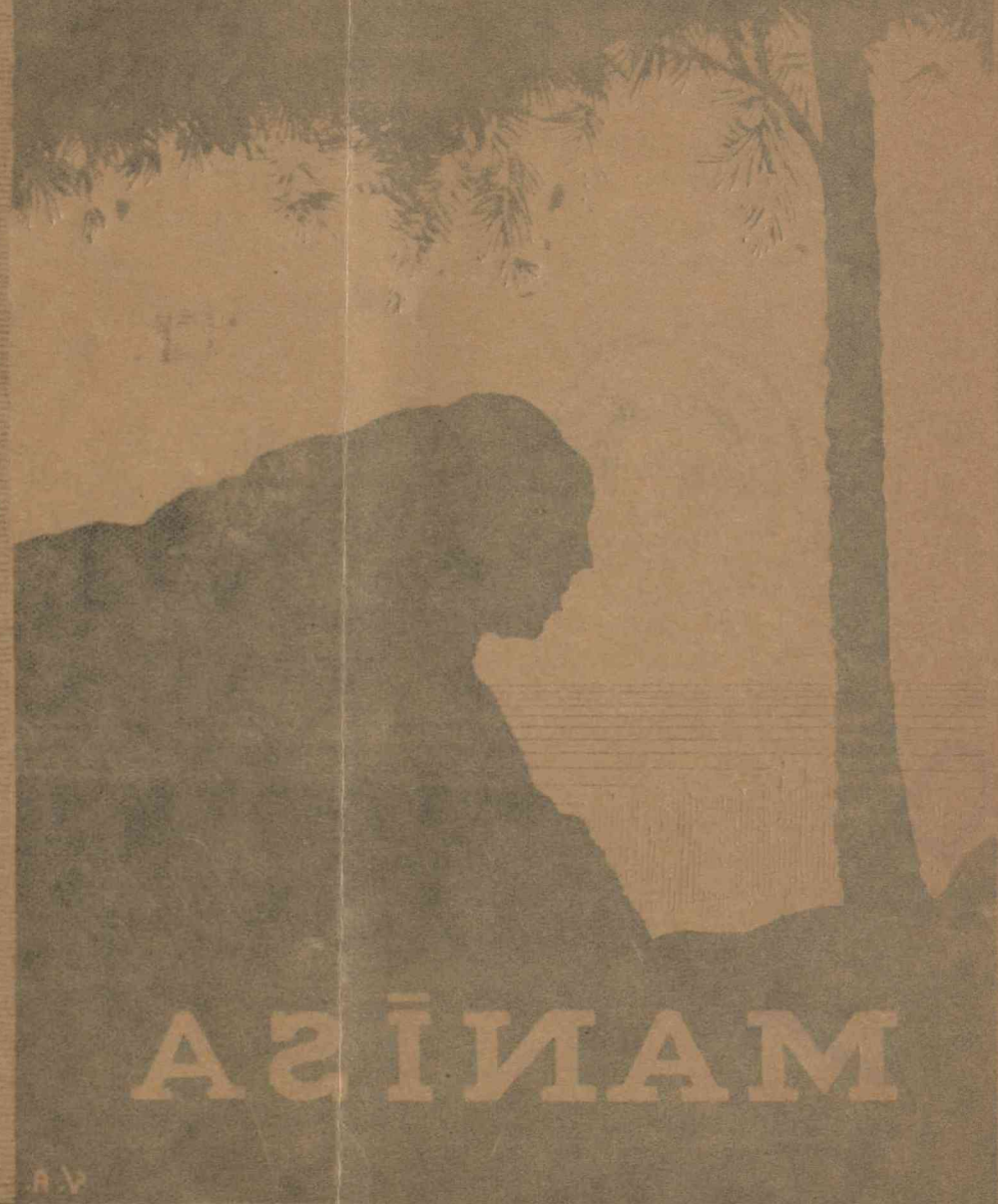
V.A.

HALKEVİ DERGİSİ

Cilt : 9

Haziran-Temmuz - 947

GEDİZ



HALKEVİ DERGİSİ

1982
001-99

HAZİRAN - TEMMUZ - 947

947

GEDİZ

MANİSA

HALKEVİ DERGİSİ

Yazı İşleri Direktörü
Kemal Danişman

Sayı 99-100

HAZİRAN
TEMMUZ 947

İmtiyaz Sahibi
Vahit Armağan

ATATÜRK

Dolaşır onsekiz milyon Türk'ün nabzında,
Haykırsa bir ulus sesi çınlar ağzında,
Aslanca kükreyip, dadı; Kurtulacak Türkl.
Önünde eğil!.. Bu yiğit Kemâl Atatürk!..

Yazan : Nazım Bayçın

Eşsiz Atamıza dil uzatanlara şaşmamak
kabil mi?

İçimizde kaynayıp taşan, coşkun bir sel
halinde akan ata sevgisini; bu kalpsizlere nasıl
duyurmalı?...

O; halkın içinden, Türk milletinin bağrın-
dan, Türkün necip kalbinden doğmuş bir kah-
ramandır.

O; İstanbulda heyalâ gibi kalan, milletin
ideolojisinden ayrılan saltanat hükûmetine;
Türk milleti ile beraber ve aynı ağızdan, aynı
gönülden lânet okuyarak, milletin başına geç-
ti, Hükûmet reisi olarak altın tahtta değil; on
sekiz milyon Türk'ün kalbinde damarlarında
yaşadı.

O; aydınlatıldığı Türk tarihi ile beraber,

(yaptıklarımız başlangıçtır, Türk milletini en
yüksek medenî seviyeye yükselteceğiz) diyerek,
Türk'ün dünya yüzündeki şerefli geçmişini,
yüksek geleceğini aydınlattı.

O; 23 Nisanı Türk çocuklarına armağan
etti. Türk hürriyet ve istiklâlini kurtarmakla
kalmadı. Onu nesillere de öğretti.
Türk gençliğini de bunun bekçisi yaptı.

O; Türkün cihana bedel olduğunu bütün
dünyaya tanıttı.

O; Köylüyü, halkı efendi tanıyarak, tanı-
tarak, hepimizin bu millete hizmet etmekle
borçlu bulunduğumuzu bize öğretti.

O; Yeni Türkün gözünde, kalbinde, özünde
yaşadığı gibi; yenileşen vatanın her köşesinde

Devamı 15 nci sahifede

18 Haziran 947 Çarşamba günü Halkevimiz sayılı günle-
rinden birini daha yaşamıştır.

Manisalılar o gün Halkevinde toplanarak eşsiz kahraman
Büyük Atalarını şükranla anmışlar, gönülden bağlılık, inan ve
imanlarını tazelemişler. Son günlerde Aziz inkilâbımıza ve o-
nun Aziz kurucusuna dil uzatanları tel'in etmişlerdir.

Bu toplantıda konuşan halk hatiplerinden ikisinin yazısı-
sını sütunlarımıza sevinçle alıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, Aziz gençler :

Gemişte, bu günde, ve gelecek zamanlarda da
dünya çapında değerli büyük inkilâplar yaratıcısı
olan Ebedî Şefimiz ölmez Atatürk'ün hatıralarına
hürmetsizlik gösteren yobaz ve künak bir fikrin or-
taya atılmasından daydığımız heyecanı söylemek
ve içimizdeki nefreti göstermek için toplandık.

Türk camiasında bin olabilir ki onun hatı-
rasına velev bir ar için olsun hürmetsizlik etsin
bunu zaten düşünemezdik fakat bazı hasta ruhlar
var ki.. Onlar tarih boyunca bunun gibi marazi ruh
halepleri göstermişlerdir. Bunu özlerek içimizde-
ki hevâcını zapt edemiyerek söylüyorum.. Ruh has-
tası diye taveif edeceğim.

Biz Atatürk'ün nesli onun tam kendi ruhun-
dan çıkardığı çocukları ona taparcasına sevdiğimiz
Atanın inkilâbına velevki eskiden de olsa dil uza-
tana düşününüz. Bn bizden değildir, onu biz hasta
kabul ediyoruz.

Aziz arkadaşlarım.. Ölmez eşsiz Atatürk'ün
ününü siz yabancı illerde bile gördüğünüz takdirleri
hayranlıkları duymuş insanlarsınız.

Onunla biz övünürüz o bize bağlı ve daima
inanch idi. Onun yaptığı büyük inkilâpları tarih
boyunca kim yapabildi.. Hangi kahraman vardır ki
Atanın bulunduğunda şartlar da ona müşabih inkilâp-
lar yapmış olsun.

Atanın değerli çocukları.. Siz daima onun yo-
lunda yürüdünüz. Onun gösterdiği yolu elindeki
meşalenin en karanlık zamanda bile gündüz gibi
parlatan ışıkları altında yürüdünüz. Yürüyoruz ve
yürüyeceğiz onun yolu Türk'ün tam yoludur. Onun
ölmez rehberliği daima önümüzde... Yol dikenli
olur çalılı olur taşlık olur biz yine yürürüz onun

manevi rehberliği bizi daima selâmete çıkartır..
Bu inancımızda hiç bir zaman onu unutmadık
ve unutmayacağız.

Aziz Atamız.. Senin manevi huzurunda eğilerek
derim ki eksiksiz bütün Türk milleti yedisinden
yetmişine kadar, şehirli kasabalı köylü en yüksek
ilim adamından en küçük bir tekine kadar yekpare
bir kalp halinde senden aldığı hevâcınla kalbi
çarpar. Sepden aldığı ışıqla yoluna, senin göster-
diğin yolda yürüyüşüne devam eder. Senin yaptığın
inkilâbın senin çizdiğin harita ve plânla hep
yürüyoruz hep yürüyeceğiz.

Arkadaşlarım :

Sorayım size içimizden bir kimse bize Ata ne
yaptı? diye sorabilir mi nemi yaptı? Müstakil bir
Türk vatanı yarattı.. O vatan üstünde yaşamasını
bilen insanları yarattı.. Eski kargacık burgacık
yazılardan yeni dünya yazılarına kavuştuk hepimiz
okumasını yazmasını öğrenmeye koyulduk..
Kıyafetimizi dünya kıyafetine medeni garp alemi-
ne kavuştuk. Eski kadı mahkemelerinden yeni
medeni mahkemelere geçtik.

Şehirlerinde ancak frenk hekimleri olan eskiye,
şimdi köyüne kadar koşan türk sıhhat koruyucusu
vatan millet sevgisi kalbinde olan Türk hekimleri
çıkardık. Daha daha çarşaf, yeldirme gibi eski
iskolastik acayip şeyleri attık. Muasır garp alemi-
ne uyduk. Kadından millet vekili, hakim, hekim,
mühendis, avukat çıkardık. Kadının hakkını erke-
ğin hakkı ile eşit yaptık. Bu azametli inkilâbı çok
az bir zaman içinde yaptık Atatürk içimizde ya-
nan ateş.. Biz o ateşin tam kendisi olduk. Anla-
yarak hissederek bilerek onun peşindeyiz. Bizi
yolumuzdan kimse çeviremez.

Aziz Yurtdaşlarım :

Aziz Yurtdaşlarım !

Mukaddesatına dil uzatılmışların asebiyetile
titriyorum. Hislerimi belirtmek kelime bulabilecek
onları bir düzene sokabilecekmiyim? endişesile..
Fakat, herşeye rağmen, temiz bir heyacanla huzu-
runuza çıkmış bulunuyorum

Bir suikast karşısında bulunuyoruz arkadaşlar.
Ebedî şefimiz, eşsiz kahraman Atatürk aleyhinde
bir yılan sinsiliğiyle kötileyici neşriyat başlamıştır.
Bundan maksat nedir? Evvelâ bunu tahlil edelim.

Meşhur bir Fransız içtimaiyatçısı olan (Küstav
Löbon) ün vaktile bir eserinde okumuştum. Di-
yordiki: (Bırakınız beni bir milletin 300 güzidesini
seçip alayım, onları yok edeyim. Göreceksiniz ki
o millette yok olur) Bu küstahların taktikleri de
bu olsa gerek, en büyüğümüzden başladılar. Birer
birer çürütmek ve milli bünyeyi kemirmekmi isti-
yorlar.

Fakat bu Türk düşmanı abdallar hiç hesapla-
madılar ki, Atatürk'ün cumhuriyeti kondilerine
emanet ettiği, gençlik bilhassa bu noktada çok
hassastır.

Bu çirkin neşriyattan sinirlenen gençlik yurdun
her tarafında gözleri yaşartıcı bir heyacanla şah-
lanmıştır.

Atatürk'ü biz çok severiz değil mi arkadaşlar..
Nasıl sevmiyelim ki o bize bir vatan bağışladı içim-
de saklı bir hatırayı burada bir dert döker gibi
anlatacağım.

(İstiklâl harbinin başlangıcında Ka-tamoni de
bulunuyordum. O zamanlar, ilk verilen direktifle
halk arasında Milis teşkilâtı başlamıştı. Halkın

Atatürk'ün inkilâp arkadaşı en büyüğümüz cum-
hur başkanımız kahraman İnönü'nün de elinde
bulunan ışıqla Atatürk'ün ona emanet ettiği ışıktır.
Oda bizim gibi onun aşkı ile onun heyacanıyla
onun inkilâp yolunda yürümektedir.

Atatürk'ün çocukları.. Hepimize söylüyorum..
İçimizde yanan, Atamızın ateşi hiçbir vakit sö-
mesin, o ölmeyen ve daima içimizde bulunan bü-
yük ruhtur. Evet daima ileri, Atanın yolunda onun
gösterdiği yolda Atatürk çocukları daima ileri.

Dr. Fuat BAYER

olukbaşı denen bir semte talim yapmak üzere gi-
diğini bir görseydiniz. İçim ezile, ezile söylemek-
ten çekinmiyeceğim. Yanımda her halde Türk ol-
mayan biri bu manzara karşısında müstehzi bir
gülüşle: (Tam manasile bir karikatör mevzuu) de-
mişti. Hırsımdan damarlarımda şimşekler koşuyor-
muş gibi yandım ve kızardım.

Fakat arkadaşlar, O yalın ayak, başı açık silâh
bulunmadığı için elinde sopalarla talim meydanına
koşan karma karışık, fakat imanı tam, heyecanı
taşkın halktan, Atatürk, Dünyanın en büyük dev-
letlerinden yardım göre, göre ta kalpkâhımıza ka-
dar sokulan düşmanı bir hamlede denize dökecek
mükemmeliyette çok muntazam bir ordu kurmasını
bildi ve becerdi.

En zor fîpilâkları başardı. O bize milli idare-
mizi ve bütün dünyaya da Türk milletinin kudre-
tini tanıttı.

Biz nankör değiliz arkadaşlar, Türk milleti
nankör olamaz. Kendisine iyilik yapanları asla
unutamaz. Her milletin «Millî bir kahraman» ya-
ratmağa özendiği bir devrede yaşıyoruz. Fakat bu
zorla olmaz ki Kollarından tutup kukla gibi yük-
seltmek istedikleriyle birlikte ucuruma yuvarlanan-
ları hep biliyoruz ki tarih hele şu son senelerde
sahifelerine çok geçirdi.

Şimdi sorayım size:

Her milletin «Millî bir kahraman» yaratmağa
özendiği bir devirde bizim esasen var olan, bizi
kurtaran, yüz yılları açıcı hamlelerle bizi medeni-
yet yoluna atan, dehasını bütün cihana tanıtan
Büyük Atamız, milletin bağrından kopmuş olan o
eşsiz kahramanı bedtinetlerin kötüle-mesine, küçült-
mek istemesine nasıl tahammül edebilir, Bu küs-
tahlık karşısında nefretle havkırmaktan kendimizi
nasıl alıkoyabiliriz? Atatürk aleyhinde söylenmiş
bir söz bize, hepimize, Bütün türk milletine
yapılmış bir hakarettir.

Lânet olsun bu Türk düşmanlarına

Büyük inkilâbımızı anlayıp sezemeyecek gö-
rmeyecek kadar kör olan bu gibi bedtinetlerin göz-
leri çıksın.

Arkadaşlar! Bu hain sesleri tüktürükle boğalım.
Korkup kaçarlarsa, baykış sesi imiş gibi taş-
hyalım.

18/6/947

Ihsan UTKU

DEMİRCİ'DE SİDAS KALESİ

Yazan :
Dr. Nihad Nuri Yörükoğlu

Çeşitli milletlerin çeşitli medeniyetlerini yaşamış olan ülkemizin hemen her tarafında, toprak üstünde olduğu kadar toprak altındada pek çok tarih hazinelerimiz mevcuttur. Esaslı ve fenni tetkiklerle yabancı milletler tarafından memleketimizde yer yer yapılmış kazıların meydana çıkardığı eserlerinde maalesef pek çoğu bu gün yabancılar elindedir.

Netekim Sard'da Cresus'un babası Alyatte'in mezarı Prusya konsolosu Speigunthal tarafından kazılmış, diğer bir takım mezarlarda İngiltere konsolosu tarafından açtırılmıştır. 1879 yılında istihsal edilen müsaade ile Almanya hükümetinin Bergama'da yaptırdığı 6 senelik kazı ile keşfedilen kıymetli eserlerdeki hükümeti seniyye hissesinin de Almanya'ya terk edilmesi; Almanya müzelerinin Avrupa müzeleri içinde birinci sınıfa gemesine yararken, memleketimiz namı hesabına telâfisi mümkün olmıyan zararları mucip olmuştur. (I)

Bu gün dünya ölçüsünde mühim bir mevki işgal eden müzelerimizin ihtiva ettiği eserler maalesef daha ziyade tesadüflerin mahsulü olarak ele geçmiş ve bu müesseselere hamiyetperver vatandaşların delâletleriyle mal edilmiş olmaktan ileriye gidemiyor.

Tarlasını sürerken saban demirine takılarak teecessüsünü uyandıran köylünün meydana çıkardığı küplerle, lahitler, mermer sütunlarla, heykeller ve nihayet taş kitabelerle çobanların bile her zaman buldukları madeni meskukat, kırılmak, parlanmak ve nihayet bir kenara atılmaktan başka bir işe yaramıyor.

Köylerimizin pek çoğunda ev inşaatında kullanılan taşlar arasına tarihi değer taşıyan sütun başlıklarıyla kitabelere ve kabartma resimleri muhtevî mermerlere her zaman tesadüf mümkündür.

Tarihlerimizin pek çoğunda, coğrafya ve ilmi âsarı atika erbabı tarafından henüz araştırma yapılmadığından bahisle tarihi durumu tebarüz ettiremediği kaydedilmekle iktifa edilen Demirci ilçesinde de adigeçen eserlere bol miktarda rasla-

nabildir. İstisnasız olarak hemen her köyünde vaktile sâikâi merakla kazılan, veya bu gün bir tarla halini alan eski mezarlarda çift sürülürken meydana çıkan çeşitli madeni meskukatla toprakdan mamul su bardaklarına, yağ kandilleriyle emsaline eşhas ellerinde sık sık tesadüf edilmek mümkündür.

Bu güne kadar ne esaslı bir tetkik mevzuu olan nede fenni bir kazı yapılmamış bulunan ilçe merkez ve köylerinin bu tarih hazineleri yanında turistik bakımdan mühim bir değer taşıyan Sidas kaleside hususi bir önem taşımaktadır.

İlçe merkezinin 30 kilometre kadar cənup kısmında bulunan ve İçikler köyüne 15 dakika mesafede Sidas kalesi denilen mevkideki Saittae harebeleri Hamilton tarafından bulunmuştur.

Sidas kalesi harebeleri alçak tepelerle çevrilmiş dalgalı bir yayla üzerindedir. Müteaddit lahidler sehrin medhalini ihbar eder. Ovaya enilince bir kısmı gaip olmuş varış yerinin harebeleri görülür. Bir tepenin bôğrüne istinat etmiş olan diğer kısmı iyi muhafaza edilmiştir. Meydanını ihata eden divarla oturulacak yerlerin bir kısmı elân mevcuttur. Ova âbidât ankazı ve güzel yapılmış bir takım binaların mimari tezyinat parçalarıyla örtülüdür. Müteaddid direk bedenleri ve mermerden sair bina aksamı yerde yatmaktadır. Ovanın kısmı şarkısında tahtalarz kemerler üzerine bina edilmiş büyük temellerin mevcudiyeti buranın bir mâbed olduğunu anlatır. Bunun hey'eti mecmuası çimentosuz yapılmıştır. Civardaki İçikleri köyü bir âsarı atika mütehassısını bu harebeler ortasında bir kaç gün alıkoyacak kaynakları kafi derecede muhtevîdir. (2)

Devamı Sahife 15 de

(1) Aydın vilâyetine mahsus salname - sahife 832, 842

(2) Küçük asya - sahife 108 - 109

OKUL VE ÖĞRENCİ DERTİ

Yazan : Kemal Danişman

İşte size her gün söylenen ve hiç modasını kaybetmeden yıllar boyu devam edegelen bir dert! Hemde, nasıl dert.. Öğretmene sor, öğrencisinden; Öğrenciye sor, öğretmeninden; okula sor aile ve öğrenciden; aileye sor, okul ve öğretmenenden dert yanar. Hele geçen bir ayla, içinde bulunduğumuz şu aylarda bu karşılıklı ithamlar en had şeklini alır. Herkes konuşur, her kafa bir türlü muhakeme yürütür, allaha şükürki zaman bunları muayyen tasıllarla siler şupürür, yoksa bütün mevsim ve bütün sene devam etse hafazanallah!..

Bu dedikoduları uzatmak için değil ama, bir iki şeyde biz söyliyelim veya natırlatalım dedik. Her halde yukarıda saydığımız okul, öğretmen, öğrenci ve aileyi ayrı ayrı ele alarak mevzu üzerinde konuşsak daha iyi olacak zannındayım.

OKUL; Evveleminde ilkökul meselesini bir yana bırakalım. Mevzuumuz dertleşmek olduğuna göre, ilk okullarımızdan ilamaşanan derdimiz muzmin denecek derecede değil. Evet okul; memleket evlâdlarını günün insanı olarak hayata hazırlamak uzre kurulmuş bir müessesedir. Burada okutulan dersler bu günün çocuğunu, yarınki memleket davasında başarılı bir çabuşma ve liya. katılı bir iş ve devlet adamı olarak muvaffakiyete götürmekten ziyade bu kıymetleri kazanabilecek bir duruma getirmek içindir. Fikrimizi daha açık ifadeye çalışalım:

Pek çok ısıttığımız sözlerdendir. Bu kadar tarih, bu derece fizik kimya, böyle ağır matematik dersleri hayatla neresinde lazımdır; ve diğer dersler içinde bunlara müşabih bir sürü fikir ve mütalealar her gün ve sık sık ısıttıklarımızdendir. Efendim diyorlar; şu cebir geometrinin, bu fizik ve kimyanın bunca yükü olmasına ne lüzum var. Eğer benim çocuğum Matematikçi veya mühendis olacaksa bunu bu biranışlara ait ihtisas mekteplerinde okur. Fakat rica ederim. Benim çocuğum bulfarz hukuka gidecekse, bu yoldaki kabiliyetleri sezilip dururken neden aynı derecede diğer derslerle kafasını doldurmağa mecbur tutulsun?.

Bu filozof ve akıl hocaları, maalesefki dertleriyle kendilerini pek haklı ve akıllı bulurlar. Kendilerine göre, görülüyorki adeta, memleket çapında yeni bir öğretim sistemi yeni yeni müfredat hazırlarlar. Oularca hukuka gidecekler iki kere ikimin dört edeceği bile ancak günlük alışverişlerinde lazim ve kafi olan bir matematik bilgidir. Diğer teknik tahsile devam edecekler için de, Atatürk ve İnönü Türkiye'si hakkında bir fikir edinmek kafidir. Yalnız şurasında söyliyelimki bu ikinci tip olanların sayısı oldukça mahduttur, hatta çok zaman bunların sesleri ısıtılmaz. Zira okullarda esas ve başlıca dert; pazitif bilim şubelerine ait derslerdendir.

Kaldıki, biz yukardaki ve ızahımızla; bu günün ve yarının insanı için okulda okutulan dersler ancak lazim olanlardır kafi olanlar değil. Demek istiyoruz. Bir memleketin maarifini tek tek fertler değil, fakat devletin bu işin başına getirdiği tecrübeli, entiyetli ve neri gördüğü şahısları yurutarlar. Memleketin eğitim işlerinden sorumlu olanlarda yine onlardır. Günün insanının nasıl olacağını tarif etmesini bile bilmeden yalnızca çocuğunu, hatta kötü şekilde düşünerek nakam verip söz söyleyenler yalnızca egoist bir düşüncenin dar görüşü çerçevesi içinde sıkışmış insanlardır.

ÖĞRETMEN: Öğretmenler bu şikâyetlerin baş hedefleridir. Esasen bir öğrenci veya öğrenci velisinin şikâyeti okuldaki ziyade öğretmenine karşıdır. Zira çocuğunun bir veya bir kaç yıl öğretmenin vedanındadır. Öğretmen bol not verir ve sınıf geçirirse, en iyi öğretmendir. Hele kanvede, okulda, öğrenciden, sevilmeyen öğretmenenden dertlerinin fikrine ıstarak ederek, onun çekiştirilmesine uyan bir öğretmen bulurlarsa bu en iyi cinstendir.

Bilmezlerki, öğretmen, öğretmenlik hayatında hakikaten fedakar, feragatlı ve samimi bir mendiurdur. O; yalnızca öğretmek ve terbiye etmekle uğraşır, karşısındakilerse yalnızca not alıp sınıf geçme düşüncesiyle doludurlar. Öğretmenlerden şikâyetli olan o öğrenci velileri gelip birde çocuğu hakkında öğretmenle dınele..

Devamı Sa. 16 da

Yazan :

1. PARMAKSIZOĞLU

Manisa Batı Türklerinin tarihinde oynadığı mühim ve unutulmaz rol kadar sosyal ve kültür yapımızda da ismi her zaman hatırlanacak önemli şehirlerimizdendir.

Manisanın uzun asırlar siyasi bir merkez oluşu evvelâ Anadolu türk feodalitesinin mühim beyliklerinden Saruhan oğullarının idari merkezi ve daha sonra 13. asır türk feodalitesinin tabii inkişafı sonucu olarak zühur eden batı Türk imparatorluğu Osman oğullarının dayandığı üç önemli şehirlerden Bursa, Edirne ve Manisa biri oluşu ve nihayet İstanbul tabına oturacak şahzadeler için ilk terbiye ve tahsilleri ile beraber idari sahada da bir tecrübe ve staj mahalli olarak seçilişi Manisa şehrinin kültür bakımından zamanın en ileri merkezlerinden biri haline getirmiştir. İslâm ilimlerinin Manisada en kuvvetli bir şekilde yerleştiğini Çağatay Uluçayın şu müşahedesinde anlayabiliriz. 19. asrın ilk yarısında İstanbul'da yeniçeri ocağının kaldırılması ile yeniçeri ocağının dayandığı fikir cereyanı olan Bektaşilikte İstanbul'dan çıkarılırken bir çok Bektaşî babaları bilhassa Manisaya sürülmüşlerdir; buna sebeb Manisa şehrinin İslâm ilimleri bakımından üstün ilim sahiplerinin ve Manisada ilim geleneğinin kuvvetle yerleşmiş olduğu bu husta gönderilen fermanla bahusus zikredilmişti ki buda Manisanın imparatorluğun tanınmış kültür merkezlerinden biri olduğunu gösterir.

Diğer bir vakıada Manisaya tayin olunan ilim ve kültür adamlarının devrin en kıymetli şahıslarından seçilmesi olayıdır. Manisada İslâm türk kültürünün en mühim kurumu Sultan ilim manzumesidir. Bu müessese Bursada yeşil, Edirne'de Üçşerefeli, İstanbul'da Fatih Süleymaniye ilim kurumları ile aynı ayarında idi hatta bazan daha önemli ad olunuyordu. Sultan manzumesi teşekkül eder etmez burada akli ilimlerin tahsili ciheti unutulmamış Bimarhanesi ile Manisa o günden bu tarihe kadar tıp tarihimizdeki önemli rolünü daima oynamıştır. Tıbbanenin teşekkül etmesi üzerine İstanbul'da büyük bir tabib ve derviş olarak şahret yapmış olan Merkez Muşlihiddin Efendi bizzat padişahın recası üzerine Manisa tıbbanesini kabul etmiş ve Manisaya gelirken aynı zamanda memleketin kültür yapısında o zaman için önemi

büyük olan tarikatlerden kendi tarikati olan Halvetilik içinde bir zaviye yaptırılmasını padişaha kabul ettirmişti. Sultan manzumesi son zamana kadar kendi tipindeki müesseseler arasındaki şöhretini hiç bir zaman kaybetmemiştir. Sultan manzumesi tam teşekkülü bir müessese olmakla burada yalnız nakliyat denilen dinî bilgiler değil, sahil olan riyaziye, astronomi, tıp ve o zaman için çok enteresan olan mustaklî felsefede ilâzife ismiyle tedris olunuyor.

Bu sayımızda burada bahsedeceğimiz Manisalı astronom işte Sultan medresesinin astronomi ve riyaziye kursilerinin işgal edecek kadar ilmi bir olgunluk gösteren Mahmud al - Mağnisavi isminde Manisalı bir ilim adamıdır.

Ma'alesef Manisanın yetiştirmiş olduğu bu ilim adamı hakkında fazla bir bilgi veremeyeceğiz hatta yaşadığı devri dahi kat'î olarak tesbit edemeyeceğiz şimdiye kadar Türk ilim ve kültür adamlarının biyografilerini yazan eserlerde ismine tesadüf edemedik ne Manisa kitaplığını en utiz bir şekilde tarayan merhum Bursalı Tahir bay ve ne de son zamanlarda yayınlanan Çağatay Uluçayın Manisa Ünlüleri adlı eserinde bu zattan bahis bir malûmata tesadüf edemedik bizim elimizdeki vesika ise Mahmud al - Mağnisavinin şahsî hayatını pek az anlatan kendi eserlerinden ufak bir risaledir.

Şerh-i Rub'al-mucip ismini taşıyan ve meşhur şark astronomu Mardininin Rub'al mucip adlı risalesine şerh olan bu ufak risalede yazar hakkında öğrendiklerimiz şu basit bilgidir.

Manisalı olduğunu söyleyen yazarımız küçük yaştan beri ilme ve fenne olan merakını kaybettikten sonra yalnız dinî ilim ve bilgilere değil aynı zamanda fen ve akliyat olan bilgilere de verdiği önemi belirterek nihayet Manisa Sultan medresesine müderris tayin olduğunu belirtiyor, eserini zamanın şeyhülislamına ithaf etmesine rağmen ne bu zatın ismini zikrediyor ne de her iki şahıs arasındaki münasebeti izah edecek bir kayda tesadüf edemiyoruz.

Velhasıl Manisa genel kitaplığı Muradiye kitapları 2948 numarada kayıtlı bir mecmua içindeki dört yapraklık risaleden alabildiğimiz malûmat bu kadardır. Öyle tahmin ediyoruz bundan sonraki araştırmalar neticesinde Manisanın yetiştirmiş olduğu kıymetlilerden biri olan Mahmud al-Mağnisavi hakkında daha geniş bir bilgi sahibi olabileceğiz

Şuraya karahıyacığım bir kaç satırda sizlere; ne alşimistlerin sihirli düşüncelerinden, ne atom bombası imalı gibi teknik bir konudan bahsedecek değilim. Ancak günün mevzuu olan Atom'un ne olduğu ve bunun için düşünülmüş ve konulmuş hipotezlerle bir kül halinde atom mevzuundan söz açacağım.

Bu hususta ne bir fizisyen ve ne de bu mevzu da uzun boyu çalışmış bir teknisyen sıfatıyla değil, ancak bu mevzuu, şahsî sempatiimi neticesi okuduklarından edindiklerimi sizlere aksettirebilmek düşünce ve istegindeyim.

Fizik tarihinde pek çok mısali bulunan «asırlar boyu hükmünü icra etmiş ve sonra yıkılmış kanun ve hipotezlerden» edindiğim kanaatla, diyebilirim ki, bu günün Atom konusu üzerine konulmuş çoğu hipotez olan fikirlerin yafın ve yarım bo-yunca ne gibi değişikliğe uğrayacağını bilemediğim gibi gözle görülen tesirlerinden başkade kat'î bir ıddıada bulunmamamın en makul yol olduğu kaatındayım.

Esasen fizikte: «aksi isbat edilmedikçe veya daha makul ve mantıklı bir kazıye bulunmadıkça mevcut kanun ve hipotezler yarırlukta kalmaya hakkazamir.» Onakde içinde bulunduğumuz günde böyle bir tezat karşısında kalmadığımızı göre mevcutları haklı olak zikredebiliriz.

Henüz 50 - 60 yaşında olan atom dünyası, kurucularının bile bir çoğunun hayatta olması dolayısıyla hem yaşımızın, hemde günümüzün en önemli mevzu ve olayları arasındadır.

Atom fikri pek eski olmakla, hatta zaman zaman taraftarları çoğalıp azalmakla beraber 1808 den bu yana unutulmayan bir konu halinde durmadan üzerinde işlenmiş ve işte bu günün reel bir konusu olmuştur.

Atom fikrinin İsadan 500 sene evvel mevcut olduğunu görüyoruz. Bu asırda yaşamış (filozof Leucippus) bütün cisimlerin hareket halinde bulunan son derece küçük cisimciklerden müteşekkıl olduğunu kabul ediyordu.

Daha sonra «Democrite ve Epicure» de aynı fikrin yayılmasına hizmet ettiler, o zaman için bir düşünüşten ileri geçemiyen bu fikirler elbette yıkılmağa mahkûmdur. Nitekim Aristo'nun su, ha-

va, toprak, ve ateşten ibaret dört unsuru asırla-boyunca hükmünü icra etti. Hatta 17 inci asırda bir taraftan atom fikri salonlarda münakaşa edilirken, kükürt, tuz ve civadan ibaret üç hipostatik prensip fikride taraftar buluyordu. Hatta daha sonraları kimyager «Faurcroy» Paris fen akademisine verdiği bir muhtıra, birleşmelerde, oksijen ve Hidrojenin yanında ışık ve harareti de zikrederek unsur fikrine tamamiyle yaklaşmış oluyor.

Bu durum meşhur kimyacı Dalton'a kadar böylece devam etti ve ancak onunladır ki 1808 de atom ilminin kapısı açıldı.

Dalton şöyle düşünüyordu: Sıtlı kahvemi yaparken sütün içine az veya çok kahve koyabilirim. Buna göre elde edeceğim mahlut az veya çok koyu renkte olabilir. fakat netice itibarıyla mahlut daima sıtlı kahvedir. Halbuki bunun yerine CO yapmak istersem 12 gram karbonu mutlaka 32 gram oksijenle yakmak mecburiyetindeyim. Bunlardan ne biri ne de diğeri fazla veya eksik olamaz Aksi halde bu nisbet dışında fazla kalan «C» veya «O» jen miktarı birleşmeye girmeyecektir. İşte bu düşünce Dalton'u şu fikre sürüklüyor: Demek oksijen tanecikleriyle sabit bir nisbet altında birleşebilen «C» tanecikleri mevcuttur

Öyleyse, her cisim le sonsuz küçük ve tamamiyle birbirine benzer taneciklerin varlığını kabul edelim; İşte böylece tanıdığımız ne kadar basit cisim varsa, o kadar tip atom vardır ve bir demir atomu bir hidrojen atomuna bir ispanyolun bir japo-na benzediğinden daha fazla benzemez.

Böylece 1830 yılında her biri bir atom ırkına tekabül eden 80 basit cisim biliniyordu. Bunlar aralarında birleş-bil-rler, ve meselâ bir karbon atomu iki oksijen atomuyla birleşerek bir CO molekülü ve gine bir oksijen atomu iki Hidrojen atomuyla birleşerek bir su molekülü meydana getirebilirler ve böylece tanınan bu 80 basit cisim atomları birleşerek mevcut bütün diğer cisimleri meydana getirirler. Daha müşahhas bir mısâl verebilmek için denebilir ki; atomlar alfabe-deki harflere benzerler, bunlar muhtelif tarzda birleşerek dilimizde mevcut bütün kelimeleri teşkil ettikleri gibi, atomlarda böylece bilinen bütün maddeleri meydana getirirler. — Devam Edecek —

PIYALE BEY VE VAKIFLARI

Yazan : İbrahim Gökçen

Piyale bey :

Manisanın gerek siyasi ve gerekse içtimai tarihi ile alakalı olan Piyale bey, II. Bayazıdın şehzadesi Korkut'un baş şaraptarı idi. Manisa tarihinde Vakıflar ve hayırlar adlı eserin birinci kitabını yazarken bu zatın Manisa'da bırakmış olduğu vakıflarından bahsetmiştik. (I) Fakat o zaman Manisa'da evkaf ve hayratı olan Piyalenin hangi Piyale bey olduğunu kesin olarak söyleyecek dökümanlara malik değildik. Bu gün artık bu vakıf ve hayır sahibinin tarihi şahsiyeti hakkında kat'i hüküm verecek vesikalara malik bulunmaktayız.

Edirnedeki Manisa mütesellimine yazılan evail-i Şaban 1086 tarihli bir fermanda deniliyordu:

«... Bunların valideleri Münteha nam hatun bundan akdem zevci olup bunların babaları (II) Süleyman ağa demekle mağrur kı-mesneye kaza-i mezbur müzalatından Emlak nahiyesine tabi merhum ve mağtur Sultan Murad han vakıf kariyelerinden Gürlüye (Bugünkü Gürlü) nam kariye kurbinde Gürlüye nehri üzerinde vakıf tasarrufunda olan harabe değirmen yerini...» ve «Manisa kurbinde Piyale ormanı demekle mağrur mahalde vakıf vakıf-ı merhum yerlerinden tasarrufunda olup tahminen dört yüz dönüm miktarı bir kıt'a tarlasının...»

Bu fermânın altında şöyle bir defteri atık kaydı mevcuttur:

(Nahiye-i Manisa der livayı saruhan evkaf-ı Piyale Pîg ser şarabdarını merhum Sultan Korkut tahtı revan sokak nigar der neisi Manisa berayı ehli sohbet-i mâhi ve fıkara-ı rabbani ve meşrutadır ki kendü madamki hayatta ola sefi ola badehu eslah evlâdı uteka ola deyu mukayedtir defteri atık)

Bu kayıttan Piyale beyin, şehzade Korkut'un ser şaraptarı olduğu ve Manisada hayrat ve meberrat bıraktığı anlaşılmaktadır. Binaenaleyh bu hayır ve hasanat sahibi tarihi şahsiyeti tarih bil-

I.

gisi ile birleştirerek küçük bir monografi yapabiliriz.

II Bayazıd'ın saltanata hariz şehzadeleri vardı. Padişah, tahtını oğlu Ahmed'e vermek istiyordu. O sırada Şehinşah öldüğünden en büyük evlât olarak Korkut kalmıştı. Tacüt-tevarihe göre Sultan Korkut birinci defa Saruhan valiliğinde iken Venediklilerin saldırdığı Midilli adasının yardımına gönderildi. Dönüşünde Teke ili sancak beyliğine tayin edildi. Korkut ince ruhlu, şair ve hayalperestti, yaşı diğer kardeşlerinden büyük olmasına rağmen musiki ve şüre düşkünlüğü yeniçeriler nazarında hükümdarlık için bir kusur sayılıyordu. (III) Babasının tahtında diğer bir rakibi de Selimdi ve Trabzonda bulunuyordu. Yavuz Selim, burada valilik yaparken, doğu Anadolu'yu şirinceştirerek siyasi tahakkümüne elverişli bir zemin hazırlamakta bulunan İran Hükümdarı Şah İsmail'in hareketlerini gözlemliyordu. Bir taraftan da ihtiyarlanmış bulunan Babasının tahtını ele geçirmek için plan hazırlamakla meşguldu. Aynı mîrâs ile dolu olan Şehzade Korkut Teke ilini beğenmedi. Burası gerek tabiatı ve gerek bakımının çetnliği bakımından, hayalperest şehzadenin hoşuna gitmemişti. O, için için Manisanın hayalî ile yarıp tutuşuyordu. Babasından tekrar Sasunan sancagını istedi. Ricası kabul edilmediğinden hicri 915, mîladi 1509 yılında bir gemiye binerek Mısra kaçtı. O tarihte Mısra idare eden Kölemenler, Fatih zamanından beri Osmanlılarla hoş geçinmiyorlardı. Memleketinden hoşnud olmayarak Mısra iltica eden Korkut'a Mısır hükümdarı iyi muamele etti.

Bu tarihte Anadolu'da ihtiyar Bayazıd'ı uğraştıran mes'eleler oluyordu. Şehzade Selim Kırım yolu ile Balkanlara geçmiş babası ile görüşmek Devamı Sa. 16 da

(I) Sayfa 235

(II) Hükümdara yerleri için müracaat eden bu adamların isimleri ferman suretinde boş bırakılmıştır.

(III) Hammer tercümesi Cilt 4 sahife 73

Git Ustana Danışta Gel!..

Yazan : Cavide Rifat

Sokak üstü olan pencereleri sık açmazdık. Çünkü, tam karşıda, sabahın erken saatından, akşamın geç vaktine kadar daima müşterilerine açık olan kahve ve berber dükkânları vardı. Çeşitli insanlarla her gün dolup boşalan bu yerler, ne kadar da bakımsız ve pستی... İçinde değil saatlerce oturmak, uzaktan görmek bile rahatsızlık veriyordu.

O sabah, misafirlerin akşam bıraktığı havayı değiştirmek için pencereleri açmıştım. Gözlerim karşıdaki renkleri güneşten solan, pishikten kaybolan berber dükkânına ilmişti. Arkası bana dönük yüzünü göremediğim birisi yağmur damlalarının hımmetiyle temizlenen camların üzerinde, elindeki fırçayı dolaştırıyor, dükkânın firmasını rengarenk çiçeklerle süslüyerek yazıyordu. Durdum, seyrettim. Daracak sokagın yakınığundan istifade, sanki adamlar karşı karşıya idik. Fırçasının kuvvetli olduğunu anlamak için güçlük çekilmiyordu. Fakat nedense dik olarak indirdiği çizgiler, dalgali hissi veriyordu. Dikkatli bakınca ellerinin titrediğini gördüm.

O sırada kahveden, ceketini giyerek çıkan bir yarı kühanbeyi, boyalar arasında bunalan adama yaklaştı, yüksek sesle :

— Git, ustana danışta gel.. dedi

Fırçayı elinden atıp, homurdanarak küfür eden sanatkarın dönmesine meydan vermeden sıvıştı.

Ben bu cümlelerin neye sarfedildiğini anlıyamadım ama, etraftakiler gülüşüyorlardı. Dışarı çıkan berber kalfası, elindeki usturayı (güya beyaz olan) gömleğinde temizlemesine devam ederek, sinirlenen sanatkara döndü :

— Bırak söylesinler be hafız, Sen işine bak. Dedi ve dükkâna girerek tekrar bıraktığı yerden, iskemlede oturan müşterisini traşa koyuldu.

Gözlerini sabit bir noktaya diken ve yüzü bana dönük olan Hafız'ı tetkik ediyordum.

Boyu uzunca idi. Çehresi bir hayli uzun ve sivri idi. Ceketsiz gömleğinin yırtık yerlerinden, göğsündeki simsiyah kıllar gözüküyordu. Dar pantolonu-

nun paçalarının deliklerinden görünen eti, zayıf olduğu hissini veriyordu. Saçlarında günlerce taranmamıştı galiba!.. Nasıl oldu bilmiyorum, birdenbire ortadan kayboldu. Her halde gittiği istikameti görenler olmuştu ki, arkasından gülüştüler ve duyamadığım şeyler konuştular. Gözden kaçırdığım için üzülmuştüm. Çünkü bir hayli merak etmiştim.

Aradan ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Hafız köşe başından, elinde yarım kiloluk bir rakı şişesiyle çıka geldi. Şişe, yarıdan fazla ispiroto dolu idi. Ben, bunu ne yapacak diye düşünürken, birden ağzına diktığını görüncü hayret ettim. Ama Etme-neliydim değilmi? Çünkü bu hadiseler her zaman duyulan ve görülenlerdendi. Fakat nedense bende tuhaf bir his bıraktı.

Üçüncü dikişten sonra tekrar işine koyuldu. Bu sefer fırçaya çok kuvvetli basıyordu. Deminki bezginliği kalmamıştı!.. Bir anda çizgiler düzeldi, renkler güzelleşti, kirli camlar güzel çizgiler ve renkler arasında kendini gösterdi.

Berberdeki ve kahvedeki müşteriler Hafız'ı birbirlerine göstererek «İşte şimdi tamam!» manasında işaretler yaparak gülüşürlerken, Hafız sanki hiç bir şey görmüyor, duymuyormuş gibi boyalarını karıştırmakla meşguldu!..



Hulûsi Efendi

YAZAN : GALİP TUNA

Hulûsi efendi, orta boylu, zayıf, hafif kamburca bir adamdı. Açık alınının üzerinden, lâlettayin bir el darbesiyle arkaya doğru atılmış saçları, daima tıraşı gelmiş gör­düğüm zayıf ve munis çehresi, belki de ilk sırtına giydiğinden beri hiç ütü yüzü gör­memiş elbisesiyle derbederliğin bir timsali gibiydi. On beş senedenberi bu kasabada bulunuyordu. Nereden geldiğini, nereli ol­duğunu kimse bilmezdi. Bilinen bir şey varsa: Kasabanın tellâhı Hulûsi efendi çok iyi ve sessiz bir adamdı. Kimsenin işine karışmaz, pek az konuşur, daima yalnız ge­zerdi. Aşağı yukarı her gün, evrak çantası boynunda asılı olduğu halde acele acele çarşıdan geçtiğini ve köşebaşlarında dura­rak okuduğu ilânı müteakıp; kendisine has bir tonla, ağır fakat gür bir sesle «İlân olunur» diye bağırıldığını duymak kabil olur­du. Akşamları saat altıdan sonra Hulûsi efendiyi arayanlar, onu Demir'in meyhane­sinde bulurlardı. Meyhanecinin, önündeki binliğe doldurduğu sulandırılmış hileli şa­rabı hiç konuşmadan, aheste aheste içerdi. Önündeki şarap bitince, yanında duran ev­rak çantasını boynuna asar ve tek kelime söylemeden titrek adımlarla çıkar giderdi. Ay başı olunca Hulûsi efendinin belediye­den aldığı maaşını doğru meyhaneci De­mir'e götürdüğü söylenirdir.

Evi, barkı, ahbabı, tanıdığı, hasılı kim­sesi yoktu. Hayatta herşeyden fazla sevdiği bir lâhza yanından ayırmadığı evrak çanta-

sı bile ne yazık kendisinin değildi. Kasa­banın kenarında anahtarını kendisine teslim ettikleri, geniş bir bahçenin ortasında bulu­nan türbede yatar kalkardı. İlk zamanlar bazı ham sofular «Bu sarhoş adam türbede nasıl yatacak caminin kapısının ne tarafı açıldığını bilmeyen bu dinsizi bu ulvî yeri uğratmayalım. Hem zaten evliya, bu zindan­ğı kabul etmeyecektir; çok geçmez ağzı burnu ters döner» diyecek oldularsa da, be­lediye reisi izin verdiği için Hulûsi efendi­yi Türbeden çıkaramadılar.

Haftalar günleri, yıllar ayları takip etti­ fakat Hulûsi efendi bir muamma olarak kaldı. Akşam olunca Demir'in meyhanesine geliyor; önüne konulan binlik boşalıncaya­ yine sessiz adımlarla çıkıp gidiyordu.

Yalnız değişen bir nokta varsa o da; Hulûsi efendinin «ilân olunuyor.» diye hay­kıran sesi biraz daha alçalıyor kanburnu, artan inatçı bir tazyikle onu öne doğru daha ziyade meylettiriyordu.

Bir gün şu haber kasabada yayılmakta gecikmedi: «Hulûsi efendiyi, ihtiyarlığına bakmadan çok içki içtiği için, vazifesini lâayık olduğu veçhile yapamadığından dolayı tellâhlıktan atmışlar.»

Zavallı Hulûsi efendi artık, işsiz, güçsüz ve parasız kalmıştı. Vazifesinden çıkarıldı­ğı için, kendisinin yegâne barınacağı yer olan Türbeden de atmışlardı. Ne kendine el uza-

tacak vefakâr bir dostu, ne de başını sokacak bir kulübesi vardı. Meyhaneci Demir de artık dükkânına uğratmıyordu.

Bu vakanın üzerinden geçen bir kaç gün Hulûsi efendinin unutulması için kâfi bir zaman oldu. Onu unutmayan ve ona acıyan bir tek kişi varsa o da bendim. Bir çok vesilelerle kendisine yardım etmek için yaklaşmak istediysemde, mahiyetini anlayamadığım bir his ve tubaf bir cesaret­sizlikle ondan uzaklaşmıştım.

Sonbaharı kışa bağlayan günlerden bi­riydi havada çebeleri dağılayan bir soğak vardı. Tenha sokaklarda rüzgâr temposuz ıslıklarla dolaşıyordu.

Kasabanın Sandurma denen mevkiinden geçiyordum ki birden durakladım. Karşıdan birisi geliyordu; Hulûsi efendiyi derhal ta­nımıştım. Zavallı adam acınacak bir hal­deydi. Ayagında paçaları lime lime olmuş pantolon, sırtında vücudünü açıkta bira­kan delik deşik bir gömlek vardı. Sakalı uzamış, yüzü tanınmıyacak kadar zayıfla­mış, gözleri çukura kaçmıştı. Derhal yanına yaklaştım, elimi omuzuna dokundurarak

- Hulûsi efendi. Dedim.

Durdu ve ağır ağır başını kaldırdı; gözleri bulanık, çehresi mosmordu.

- Hulûsi efendi. Dedim. Nasılsın baka­lım.

- ! ?

Konuşmasını unutmuş gibi hiç cevap vermedi; bakışları boş, bulanık gözleri yaş­lıydı.

Derhal cüzdanımı çıkardım ve lâletta­tin oradan çektiğim bir on liralığı kendisi­ne uzattım.

- Al bunu dedim. Hulûsi efendi, harç­lık yaparsın.

- ! ?

O yine hiç bir şey anlamıyormuş gibi bana baktı. Bu bakışlarda ezici bir manâ, küskün bir eda vardı. Ben bu bakışların altında benliğimin eridiğini, bu muamma adamın karşısında küçüldüğümü hissediyor­dum. Elim muallâkta kaldı, fakat kendisine parayı almasını tekrar edecek kadar cesa­retim kalmamıştı.

Hulûsi efendi birden başını önüne eğdi ve ağır ağır uzaklaşmaya başladı. Ben o­rada donakalmıştım; kendimi korkulu bir rüyada zannediyordum; az evvel cereyan eden hadiseye bir türlü inanamıyordum. O ise bir sefalet abidesi gibi, yırtık ayakkabılarını sü­rükliyerek köşeyi kıvrıldı. Artık sırtında evrak çantası yerine, rüzgârın deliklerin­den girerek etini dağıldığı param parça bir gömlek, «İlân olunur» diyen haykırış­larını dinlediğim Hulûsi efendinin yerinde de bir mezar taşı; cemiyetin haksız yere öldürdüğü canlı bir mezar taşı vardı.



Manisa ve Tütünçülüğümüz

V

EKSPER: Necati Kunt

Manisa mintakasında tütün dikme işi

Senenin çok müsait gittiği zamanlarda ası tütünlerin dikimi mart bidayetinde başlar. Normal yıllarda dikim zamanı mart 15 tir.

Bu vaziyete göre: dikme işinin % 75 şî mayıs ortaklarına doğru biter. Bununla beraber tecrübeli çiftçiler, dikme işini hidrellesten evvel bitirmek isterler. Yani mayıs 6 dan sonra dikilen tütünler hem körpeye kalır ve hemde bu tütünlerden mahsulün en kıymetli kısmı olan uçaltı ve uçları alınmaz.

Tütün tarlasının sürgü ve tırnık işi bitince karıkçı ve dikici işçiler tarlaya sevk olunur. Tarla müsavi mesafelerle (say) denilen kısımlara ayrılır. Karıkçı, karıkları saylara amut ve mümkün olduğu kadar müsavi mesafelerle açar. Dikici işçiler de açılan karıklara fideleri dikmeğe başlarlar.

Bir karıkçı, azami 6 - 7 dikiciyi idare edebilir. Karıkçı günü delikleri 65 - 70 kuruş ve dikici gündelikleri ise 30, 35, 40 kuruş arasında tahavvül eder. Bir karıkçı ile dikici işçi bir günde 1,000 M2 yeri dikişebilirler. Bu hesaba göre 1,000 M2 yerin dikme masrafı normal olarak 270 kuruştur.

CAN SUYU :

Ege mintakasının ekseri yerlerinde olduğu gibi M² isada da tütünler dikilirken can suyu vermezler. Bununla beraber can suyunun verilmesi ve bu işin mintakada taanmüm etmesi şayanı tavsiyedir.

Can suyunun tutkunluküzerine yapacağı tesir çok büyüktür.

Manisa mintakasında tütünlerin çapalanması

BİRİNCİ ÇAPA.

Tütünlerin tarlaya çekilmesinden 10 - 15 gün sonra birinci çapa vurulur. Buna toz veya kaymak çapası tabir olunur.

İKİNCİ ÇAPA:

Birinci çapadan 15-20 gün sonra yapılır. Birinci çapadan daha derin vurulur. Bu esnada da tar-

lanın hem otları alınır ve hem de karıklar düzeltilir. İkinci çapa sırasında aynı zamanda dipler ve fidan kulakları yere sıyrılır ve bu suretle tütün tarlasında hava ceryanı temin edilir. Bundan başka bu çapa sayesinde tütün tarlası murur otlardan da temizlenir.

ÜÇÜNCÜ ÇAPA:

Bu çapanın yapılmasına ekseriya vakit kalmaz. bilhassa ası tütünlerde bu mesele mevzuu bahis değildir. Zira: Üçüncü çapayı vurmağa meydan kalmadan birinci analar kemale gelir, ekici bu sırada bütün kuvvetini tütünü kırılmasına hasreder.

Bununla beraber, havaların kurak gittiği yıllarda üçüncü çapanın vurulması elzemdir. (İki çapa bir su yerini tutar) düsturunu da hatırdan çıkarmamak gerekir.

Manisa mintakasında tütün kırma işi

Manisa mintakasında tütün kırma işlerine mayıs sonları veya haziran bidayetinde başlanır ve ağustos ortalarına doğru nihayet verilir.

Bu tarif sırf ası ve orta tütünler içindir. Yoksa eylül sonlarına kadarda tütünlerin kırıldığı görülmüştür. Ağustos sonlarında veya eylül aylarında kırılan tütünlerden daima menfi netice alındığı ve bu tütünlerin piyasada iyi fiyat bulmadıkları görülmüştür.

Manisa mintakasında kırıcı işçiler (iğne atımına kadar) tutulur. Bunlar da yemekli ve yemeksiz olmak üzere iki kısımdır.

Yemekli işçiler kırıp dizdikleri tütünlerin beher kargısına 2, 5 - 3 kuruş alırlar.

Yemeksiz işçiler ise, aynı iş için beher karkıya beş kuruş alırlar. Bununla beraber bu ücret mukannen değildir. Bu hadler, tütün ziratinın az veya çok olduğu senelerde değişir. Hatta fazla ziraat yapılan yıllarda büyük ekiciler yazın çalıştıracakları işçilere kış içinde borç para da verirler. Ve bu paraları yazın çalıştıracakları gündeliklere mahsup ederler.

2506 sayılı kanunun neşrine kadar tütünlerin bir intizam dairesinde el el kırılmasına ve aynı suretle dizilmesine pek o kadar ehemmiyet verilmezdi. Bu iş, 1936 senesinde tam inkişaf etmişse de aynı senenin hararetti satışları, bu güzel işi balatalamış ve 1937 faciasına sebebiyet vermiştir.

Tarlalarda fidan kulaklarının sıyrılması müteakip, birinci anaların kırılmasına başlanır. Elleri kırılma zamanları için muayyen bir müddet tayin olunamaz.

Bu iş, havaların gidişatına, tarlanın zayıf veya kuvvetli olmasına, mahsulün ası veya körpe bulunmasına göre değişir.

Kırma işine esas yapraklardaki erginliktir. Pratik ekiciler bunu kolaylıkla tayin ve tesbit edebilirler. Yaprakların kırma zamanı gelince işin miktarına göre tarlaya kırıcı işçi gönderilir.

Kırıcı işçi, kırdığı tütünleri sol elinin üzerinde ve TAPA tabir olunan şekillerde istif eder. Bu tapaları karıkların arasına bırakır. Arkasından gelen başka bir işçide bu tapaları toplar ve köfünlerine istif eder.

Tütün kırma işi gece yarısından sonra başlar ve ertesi günü kuşluk vaktine kadar devam eder. Mehtaplı gecelerde bir az daha erken başlanır. Sıkışık zamanlarda geceleri fenerle de tütün kırma işlerine devam edilir.

Tütün kırma ve dizme zamanları, tütünçülüğün en ziyade neşeli geçen günleridir. Geceleri bütün tarlalarda binlerce müteahhrik fener zıvaları, yer, yer yükselen millî şarkılar, kahkahalar gecenin sükûnetini yırtarak dağdan dağa akseder. İşte, bu neşedirki, tütünün hakikaten bitip tükenmek bilmeyen yorgunluklarını, üzüntülerini kısmen olsun unutturur, çalışan ve çalıştıran vatandaşlara menbaı meçhul ve zevki her şeyin fevkinde bir ümit ve teselli verir.

Mintakada tütünler umumiyetle beş el

üzerine kırılır. Bazı meraklı ekiciler üçüncü analarla uçaltılarını ikişer defada alarak bu miktarı 6 - 7 ye kadar çıkarırlar.

Manisa mintakasında tütün dizme işi

Manisa mintakasında dizme mahalli iki kısımdır.

1 - Çardakta dizme : Bir kısım ekiciler tütün tarlalarının yanında bir çardak yaparak tütünlerini burada dizerler.

2 - Evde dizme : Bazı tütünçüler de kırıkları tütünleri evlerine götürüp dizerler. Bunlar daha ziyade az miktarda tütün yapan ekicilerdir.

Gerek evde ve gerekse çardakta olsun her kırıcı kendi kırdığı tütünleri dize bunları ayrı bir yere asar ve akşam üstü kırıp dizdiği tütünleri mal sahibine göstererek kayıt ettirir.

Tütünleri kırıp dizme işi görüldüğü gibi basit bir iş değildir.

İyi bir tütün istihsal etmek için mahsulün içindeki fena kısımlarını ayırmak icabeder. 2506 sayılı kanundaki ayıklama işinin başlangıcı dizme sırasındır. Ekici, tütünlerini dizerken dikkat edeceği noktalar şudur ;

1 - Kırılan tütünler içinde bulunması melhuz olan, hastalıklı, yanık yaprakları ayrı dizmek.

2 - Kırılan tütünlerde mevcut vakti geçmiş, ve yeşil kırılmış yaprakları ayrı dizmek.

3 - Kırılan yapraklarda el karışıklığı varsa bunları da yarıca tefrik ederek ayrı ayrı dizmek. Bu ciheti biraz daha izaha muhtaç görürüm.

İkinci ve üçüncü ellerin karışık olarak kırılıp dizildiğini kabul edelim. Bu tarzda meydana gelen kargılar ıskaralara asıldığı zaman bir kaç gün sonra ikinci eller sergiye yatacak derecede bir hal aldığı halde üçüncü analar daha yeşildir.

Çünkü, bu eller ikinciden çok kuvvetlidir. Ekici, üçüncü anaların renk almasını beklerse ikinci anaların ziyana, ikinci anaları kurutmak için kargıları sergiye atarsa, üçüncü anaların renk almayıp yeşil kalmasına sebebiyet verir.

Kurutma devresini bu şekilde iyi veya fena bir tarzda atlatsa bile yarın aynı vasıflarda bulunan kargılarda yaprakların tefrikine imkân bulamaz ve bunları karışık olarak denk yapar.

Denk yapma sırasında, kahpçi tütünün hakiki bir şekilde kaldırılabileceği tav derecesini hesabedemez ve hepsine birden aynı suyu verir.

Dizilerdeki üçüncü analar verilen suya tabammül etseler bile ikinci analar tabammül edemez. Çünkü zavıftır.

Bu hal, ileride tütünlerin fermentasyon devresinde aksitiesir ederek bir dengin içinde bulunan tütünlerin bu devreyi normal bir tarzda geçirmesine mani olur.

Dizilerde ellerin karışık bulunması tütünün fiyatına da fena tesir eder. Muhavaya memuru bu kabil tütünler hakkında tam bir kanaat hasıl edemez. Ya aldanır veya hut aldatır.

Anbarlama sırasında, deranbar eksperleri bu vasıflarda tütün sahipleri hakkında zabıt tutar ve müsebbiblerini mahkemelere düşürür.

İşte, bütün sayılan bu mahzurları karşılamak için yapılacak ilk iş tütünleri daha dizerken avıklayıp usulu dairesinde ve kânun hükümlerine uygun bir şekilde meydana getirmektir.

MANİSA MINTAKASINDA TÜTÜN KURUTMA MAHALLİ VE İSKARALAR

Manisada kurutma mahalli de biri (evde) ve diğeri (çardakta) olmak üzere iki kısımdır.

1 — Çardakta kurutma: Dizi mahallinin yani çardağın bulunduğu yerde kurutma mahalli tesis edilir. Ekicilerin ekserisi kurutma mahallinin tesisinde uzun uzadıya düşünmek ihtiyacını hissetmezler. Oanın için bir yerin kurutma işine elverişli olup olmadığı, hangi rüzgârlara maruz bulunduğu, günün hangi saatında güneşten azami istifadeyi temin edeceklerini de hesab etmezler. (Tütüncülüğü bir meslek olarak kabul edenler bu kayıttan istisna teşkil ederler)

Dizi mahallinin münasip bir yerinde ve lüzumu kadar vasıtata bir yer intihab edilir. Bu yer kısmen yabancı otlardan temizlenir. Düzeltilir ve iskaralar kurulur.

ISKARALARIN KURULMASI:

Iskaraların kurulması ve miktarı işin vaziyetine göre değişir. Iskaraların kurulmasında kullanılan eşyalar şunlardır:

- 1 — Kazıklar,
- 2 — Kurşun tel,
- 3 — Çivi,
- 4 — Kalın pamuk ipliği,

- 1 — Kazıklar: 70 - 75 sm. boyunda olup kalınlıkları muhteliftir.
- 2 — Tel: Bir az kalınca olup miktarı ihtiyaca göre değişir.
- 3 — Çivi: Telleri kazıklara tespit etmekte kullanılır ve miktarı ihtiyaca göre değişir.
- 4 — Kalın pamuk ipliği: Kargıların kaymaması ve dizilerin yerlerinden oynamaması için tellerin üzerine sarılır.

Manisa mintakasında iskaraların tesisi gelişmiş güzel yapılmakta olup tütünler iskaralarda iken her türlü tesirâtı havaiyeye maruz bulunur.

Açık ve tertibatsız bir şekilde yapılan iskaralardan pek çok zararlar gelmektedir. Bu tesirlerden birisi de yağmurlardır.

(Devam edecek)

Atatürk

Baştarafı Sa. 1 de

her bucağında nurlu akisleri ile daima yaşar.

Türk Cumhuriyetinin hangi sayfasını açsan, hangi şehrine, hangi dağına, hangi yoluna bak-san; onu görür, onun vefalı çehresini, nurlu işaretlerini bulursun.

Fırtınalar ne kadar kuvvetli olsa; seller, tufanlar ne kadar müthiş gelse; Atatürk'ün bu millette, bu vatanda yaşayan nurlu akislerini silemezler.

Tütünün vefa hissi ezeli ve ebedidir.

İşte Atatürk; en müşkül şartlar içinde, en koyu bir yoksulluk devrinde ve bütün dünyanın saldırıdığı bir zamaada, Türk'e vefa, halka sadakat, vatana muhabbet göstermekle; bu asil milletin kalbini kaxanmış bir bahtiyardır. Vefakâr Türk; Bu vefakâr evlâdını hiç unutmuyor mu?.. Ona çirkin dillerin uzanmasına hiç müsaade eder mi?

İşte bunun için O; Türk milletinin kalbinde daima artan bir sevgi ile yaşar ve yaşayacaktır da!..

Bütün dünya, bütün zulmü ile, âfetleri ile ölüm kudretleri ile bize saldırırsa; Türk'ün bu asil duygusunu zerre kadar sarsamayacaktır.

Çünkü bu duygu çok köklü ve derindir, renksiz bile olsa halistir. Satafsatsız bile olsa daimidir Türk'ün Ata sevgisi; hiç bir şarlatanlığa hiçbir gösterişe, hiçbir muğalataya meydan vermiyecek derecede açık, alenîdir.

Şehirlerimizde, köylerimizde, inkılâp nurlarının saçıldığı her vatan köşesinde, Atatürk'ün akislerini görmemek için kör olmak lâzım, duymamak için sağır olmak lâzım, idrak etmemek ve anlamamak için beyinsiz olmak lâzım.

Bu mukaddes varlığa uzatılan dil; olsa olsa, böyle kör, sağır, beyinsiz olan acayip bir mahluk dili olabilir. Asla insan dili olamaz. Hele bunun bir Türk dili olması imkânsızdır.

Demirci'de Sidas Kalesi

Baştarafı Sa. 4 de

Şu satırlarla esaslı tetkiklere layık ve muhtaç durumu belirtilmek istenilen Demirci'nin eşhas ellerinde bulunup her gün ziyaa uğramak tehlikesi melhuz bulunan eserlerinin müzelerimize mal edilmesi zamanile tetkiklere muhtaç erlerinin incelenmesi zamanı artık gelmiştir.

Halkımızın her ne suretle olursa olsun elinde bulundurduğu tarihi eserlerden yegâne ümidi maddi menfaat temin edermi mülâhazasından başka bir şey değildir.

Bu itibarladırki değerine baha biçilmiyen bu milli servetimizinde eşhas ellerinde ziyana önleyecek tedbirlerin alınması ve bunların müzelerimize mal edilebilmesi için bulunacak formüllere şiddetle ihtiyaç vardır.

Kanaatımıza göre her işte olduğu gibi bu mevzuda da geniş mikyasta ve her vasıttadan istifade edilerek yapılacak propaganda ve gezilerle, teklif edilecek basit menfaatların memleketimiz namı hesabına büyük menfaatlar sağlıyacağına kani bulunuyoruz.

Dr. Nihad Nuri Yörükoğlu



Türk; Atasına dil uzatmaktan ise; O dilin kopmasına razı olur.

Beşeri vefa hislerinin en kuvvetli, en liyakatlı sahibi olan Türk milleti; Ergenekon gibi, Atasında ebediyete kapar takdis edecektir. Her Türk anası, onun kızı olmakla övünecek, her Türk oğlu onun oğlu olmakla kıymet bulacak, Bu millet; en çetin güçlükleri onun işaretinde yürümekle yenecektir.

NAZMI BAYÇIN

Okul ve Öğrenci derdi

Baş tarafı Sa. 5 de

ÖĞRENCİ : öğrenci hakkında uzunboyu konuşmak istemiyorum. Ancak bir kaç öğrenci nümunesi vermekle takdiri okuyucularıma bırakalım. Bu günün öğrencisinde zaman mefhumu diye bir şey yoktur. Pazar hariç her gün okul olmasa muhakkak öğrenci olan çocuklarımız ders günlerini şaşırırlar. Onlar ancak her gün okul var diye, sabahları çantasını koluna alıp erli geçli yalnızca okul yolunu tutarlar. Çok öğrenciler için okula geç kalmanın hiç bir mahzuru yoktur. Okul idaresine gindince nasıl olsa, bir mazeret bulurlar. Saatinin yanlış olduğu, babasının bir iş buyurduğu, evinin uzak olduğu söylenmesi ve kabul edilmesi kolay olan mazeretlerdendir sanki...

Üstbaş, kılık kıyafet düşüklüğünün mazeretleri ise daha iyi cevaplandırılabilir. Onlarca bu gibi şeyler, iktisadi meselelerdendir. Fakat topun arkasında nabaçlarını parçalamak onun için spordur. Derslerinin çokluğundan, çalışmak için zaman bulamayan öğrenci, sokaklarda avare dolaşmağa, kahvelerde oturup çeşitli oyunlar oynamağa, bir arkadaşile buluşup kız arkadaşlarının peşinde gezmeğe bol vakit bulur. Türkiyenin yüz ölçümünü ve nüfusunu bilmez, fakat Holivut artistlerini, herbirinin kaç kere evlenip boşandıklarını, yaşlarını başlarını manasını bilmeden söyledikleri şarkıları bilir. Dedesinin ismini bilmez ama 100 metrede dünya birincisini bilir, ve daha saymakla bitiremeyeceğimiz mezihetler. Türk inkılabı için beş kelime söyleyemez, fakat ... senesinde bilmem hangi Avrupa takımının İstanbuldaki maçını bütün tafsilatıyla saatlerce anlatır. Hatta hayran kalır.

AİLE : Okul işlerinde aile öğrencinin yegâne dayanağıdır. Onların bir tek evlâtları vardır. Bütün ümitleri çocuklarıdır. Çocukları gece gündüz çağır fakat nedense muvaffak olamaz, öğretmen notu kıttır, her istediği zaman çocuğu müzakere etmektedir. Öğretmenin karşısında lüzumlu lüzumsuz saçmalar savurabilen çocuğu, onun nazarında pek sıkılgandır. Daha fazla deşmeden diyebilirimki çocuğunu kabahatli bulabilen, onu iyi anlamış çocuk babaları hiç mübalâğa yapmadan birde yüzleri geçmez diyebilirim.

Şu satır'arı okuyupta bana kızan, bir çok okuyucunun sonunda soracakları bir soru olacağı tahmin ederim: «Peki bu işin halli nasıl mümkündür. Öyle zannediyorumki, okul daimi murakabe tabii bir müessese olduğunu düşünerek, okul öğretmene samimi bir iyiniyetle bağlanarak.

PIVALE BEY VE VAKIFLARI

Baş tarafı sa. 8 de

için Çorluya kadar gelmekle beraber buna muvaffak olamamıştı. Durum gayet gergindi. İşte bu sırada Korkut, Mısırdan sancasına döndü. Karışıklıktan faydalanarak izinsiz, İstanbula daha yakın bulunan Saruhana geldi Yolda Elmalı köyü yanında haydutlar eşyasını yağmaladılar. (IV) Bundan başka Korkudun bu hareketini gören Teke ili türkmen aşiretleri kendilerine Şahkulu adlı birini başbuğ yaptılar Korkudun hazinesini yağma etmek üzere peşine düştüler. Bu isyan hareketi, istikamet değıştirerek Kütahyaya geldi Şehri muhasara eden asilerle Karagöz paşa, harbe tutuştu ise de mağlup oldu, öldürüldü. Şehir yakıldı. Tacüt-tavarihe göre Bayazıdın henüz sandelyesinde olduğunu işiden Şahkulu Bursayı alandı, Alaşehir döndü. Bu işler olurken Şehzade Korkut Manisaya gelip yerleşmişti.

— Devamı Var —

(IV) Aynı eser sahife 75

Manisa Halkevi yayınları

KİTABIN ADI	YAZANIN ADI	SATIŞ FİYATI	
		Lira	Kr.
1 — Güneşi yakanların selâmı	N. İLHAN BERK		
2 — Zehirli gaz ve korunma tedbirleri	SEVKET KIRBAŞ		
3 — Manisa coğrafyası	CENAP REFİK ORKON		
4 — Halk zehirli gazlara karşı kendini ve başkalarını nasıl koruyabilir.	HALİT GİRAY		
5 — Manisa Tarihi	NEFİ VURAL		75
— Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar	İBRAHİM GÖKÇEN		
7 — Mimar Sinan'ın eserlerinden Maraşlı Camii	M. ÇAĞATAY ULUÇAY		
8 — Manisadaki Sarayı Âmire ve Şehzadeler Türbesi		2	00
9 — 17 nci asırda Manisada Ziraat, Ticaret ve esnaf teşkilâtı	KAMİL SU		75
10 — Yunus Emre'nin Mezarı	M. ÇAĞATAY ULUÇAY	1	00
11 — 17 ci Yüzyılda Sarubanda eşkiyalık ve Halk hareketleri			
12 — Turist gözü ile Manisa.			
13 — Manisada 16 ve 17 nci yüz yılda Deri Sanatları tarihi üzerinde bir araştırma			
14 — Manisa arkeoloji müzesi kılavuzu			
15 — 16 — 17 nci asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları			
16 — Saruhanda Yürük ve Türkmenler			
17 — Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar. II.			
18 — Manisa tarihinde vakıflar ve hayırlar.			
	İBRAHİM GÖKÇEN	1	00
		1	00
	VAHİT ARMAĞAN		75
	İBRAHİM GÖKÇEN	1	00
		1	00
	M. ÇAĞATAY ULUÇAY	1	50
	İBRAHİM GÖKÇEN	2	50

YILLIĞI (240) KURUŞTUR.

Yazılar Halkevi "GEDİZ" Dergisi yazı işleri Direktör-lüğüne gönderilmelidir. Basılmıyan yazılar geri verilmez. "GEDİZ" in sayfeleri her münvvere açıktır.